

SREČANJA

V tistih daljnih letih pred vojno, ko smo se dekleta na univerzi navduševale za žensko enakopravnost, za svobodno življenje, za nov svet, smo gledale v Marji Boršnikovi bojevnico za vse to. Zdela se nam je ženska, ki si je med prvimi na Slovenskem izbojevala s svojo nadarjenostjo in vztrajnostjo enakopravno mesto med znanstveniki.

Med okupacijo, mislim, da leta 1942, sem pred sodnijo, ko smo čakali na obiske pri obsojencih, zaslišala njeno ime. Zaprli so jo, čeprav je pričakovala otroka.

Srečala pa sem se z njo leta 1945. Bila je inšpektorica za slovenski jezik na ministrstvu za prosveto. Začenjali smo z novo šolo, z novimi pogledi na učenje in znanost. Vse tisto, o čemer smo sanjarili pred vojno in med okupacijo, se je pričelo uresničevati. Pot je bila huda in počasna. Učila sem na eni izmed mnogih novih gimnazij, v Stični, ki je bila takrat odtrgana od sveta, saj je bila železniška proga razrušena, hiše so bile zapuščene in zane-marjene, kajti ljudje so se komaj vračali iz izgnanstva, taborišč in iz partizanov. Gimnazijo so nastanili na marofu, kmetški hiši brez elektrike in vodovoda. Knjig sploh nismo imeli, komaj tablo in stare, obrabljene klopi. Otroci med vojno niso hodili v šole, zato smo jih morali učiti vsega, pisanje in branje, pa tudi ljubezni do lepe knjige in slovenskega jezika. In dr. Boršnikova je vedela, da so si skoraj vse podeželske šole podobne, da smo vsi učitelji potrebni pomoči, da potrebujemo več kot samo učne načrte. Začela je zbirati okoli sebe ne samo ljubljanske profesorje in svoje tovariše, temveč tudi nas, profesorje iz drobnih podeželskih šol, ki smo bili pomoči najbolj potrebni. Zagnano se je vrgla na delo, da pripravi nova slovenska berila. Razdelili smo si posamezne klasične pisatelje, prebirali dela in iz njih izbirali primerne odlomke za nova berila.

Na sestanke, kamor smo nekateri prihajali vsako soboto po snegu in dežju, z džipi, peš, s kamioni, smo odlomke pregledovali, razpravljali o njih in jih skupno pripravljali za tisk. Tista prva berila so bila delo neštetihi učiteljev in pedagogov. Nastajala so sredi dela z mladino, po vaških šolah in mestnih gimnazijah, sodelovali pa so pri njih tudi univerzitetni profesorji in strokovnjaki za slovenski jezik. Dr. Marja Boršnikova nas je družila v enakopravno skupino, ki je polagala osnove za nov pouk slovenščine.

Prav tako nas je dr. Boršnikova sklicala, ko je izšel novi Pravopis. Skupno smo pregledovali gesla, se ustavljali ob spremembah in razpravljali ob posameznih besedah.

V tistih prvih povojnih letih je ministrstvo za prosveto poslalo po šolah številne pomožne inšpektorje, profesorje, ki so redno poučevali in imeli tako sestavljen urnik, da so opravili šolske dolžnosti v petih dneh, en dan v tednu pa so odhajali na oddaljene šole in pomagali učiteljem pri njihovem pionirskem delu. Dr. Bošnjikova nas je spet zbiral, se pogovarjala o težavah na šolah in naročala, naj vse, o čemer smo govorili na sestankih pri njej, prenesemo dalje, da bo nova šola zaživela.

Ko je bila dr. Boršnikova predsednica Slavističnega društva (1948–1951), sem bila tajnica. Kaj vse je takrat hotela napraviti za napredek slovenistike! Mislim, da so prav v tistih letih začele izhajati šolske izdaje naših klasikov – Klasje z opombami in uvodi, da se je tedaj rodila misel na pedagoško in metodično revijo Jezik in slovstvo, na slavistično kolonijo na Špiku pri Kranju in še in še.

Ko je postala profesorica za slovensko književnost na univerzi, sem se manj srečevala z njo. Pred dvema ali tremi leti pa nas je spet zbrala, tokrat le pet ali šest sodelavk, da smo pregledovale in urejale ostalino njene sestrčne srbske pesnice za otroke Milice Mironove. Bilo je kot nekoč, spet smo delali v skupini, pa vendar je bilo vse drugače.

V tistih dneh pred njenim odhodom na Mljet, sva se spet srečali. Povabila me je k sodelovanju pri izdaji Tavčarjevega albuma. Hotela je zbrati vse Tavčarjeve podobe, fotografije in drugo, kar bi pričalo o njem in njegovem delu, in tako ohraniti čimveč spominov na pisatelja, ki ga je tako cenila.

Marja Boršnikova je svoje veliko znanje nesebično prenašala na mlajše slaviste in jih s skupnim delom učila, kako naj skupno, enakopravno iščejo najvišjo vrednoto – resnico.

Jeja Jamar-Legat

Ljubljana

MANJ ZNANA MARJINA PODOBA

Prijateljem in ožjim znancem pokojne dr. Marje Boršnik je misel nanjo skoraj neločljivo povezana s podobo Špika in Mljeta. Špik je Marjin kos zemlje na Drulovki na pomolu strmega savskega brega ob vstopu reke v sotesko pod Kranjem. Na Mljetu pa je Marjina last del obrežja Velikega jezera za Njivicami v severnem delu otoka. Špik je Marja odkrila v študentskih letih, Mljet po vojni. Ne prvo ne drugo ni posest v navadnem pomenu besede, zakaj tu in tam je Marja ustvarila shajališče, da ne rečem počitniško domovanje širokemu krogu ljudi. Tako sta Špik in Mljet neke vrste pomnik Marjini žlahtni in svojevrstni osebnosti.

V gimnazijskih in akademskih letih je zahajala Marja z ovdovelo mamo o počitnicah k maminemu bratu na Breg pod Kranjem. Stric je kot upokojenec upravljal šmartinsko podružniško cerkev. Kakor vse vasi na robu Sorškega polja je bil tudi Breg izrazito kmečko naselje. Prva vas od Brega v smeri proti Ljubljani so Praše, kjer je odraščal Simon Jenko. V smeri proti Kranju leži vas Drulovka, ki se ponša kakor mnoge gorenjske cerkve s sliko sv. Krištofa na zunanji strani podružnične cerkve; slikar Bradaška ga je naslikal z obrazom Simona Jenka.

Da, Sorško polje! Še danes v ranih jutrih ali v rožnato ožarjenih večerih zgodnje jeseni ob vetru zadehti ajda. Še danes na nedeljo ali praznik pojejo čez njive zvonovi s te in one strani Save, ki samosvoja, nikomur pokorna, skrita v globoki soteski, nemoteno šumi. V daljavi se rišejo na severozahodu škofjeloški hribi Lubnik, Porezen, Blegoš in Ratitovec, na severni strani Sveti Jošt s Šmarjetno goro, za njim predgorja z Julijci, na severovzhodu pa slemena Karavank in strmine Kamniških planin, veličasten okvir temu delu slovenske zemlje. Ni čudno, da je pritegnil Marjino misel in pozornost, da ji je postajal vse ljubši. V letih, ko sta s prijateljico Sonjo imeli prvič nekaj denarja, je prosila kmeta, ki je bil lastnik gozda na začetku savske soteske, da bi jima prodal majhen kos zemlje prav na pomolu, odkoder je najlepši pogled na Savo in kranjsko stran. »Ja, če je pa tako lepo, si pa vi kar klopco postavite tja nad vodo, pa jo boste, Savo, hodili gledat, pa še hribe zraven. Za to pa vam zemlje nič treba ni,« jo je zavrnil. Šele veliko kasneje se je obema izpolnila vroča želja, in ko je izšel Marjin Aškerc, je imela že tudi načrt za skromno, a stilno pogojeno majhno bajto. S honorarjem za svojo prvo knjigo je začela z gradnjo. Pri njej je Marja